

НЕТНИ ЗАПЛАТИ И ДАНЪЧНИ НОРМИ - ДЕФИНИЦИИ И МОДЕЛИ

„Нетни заплати и данъчни норми” е група от индикатори и променливи базирани върху илюстративни модели разработени от Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР). Осигурява се информация за нетни заплати, данъчна норма, данъчна тежест върху разходите за труд, капан на безработицата и капан на ниското заплащане. Всички индикатори и променливи се основават на брутна заплата, социални осигурителни вноски, данък върху доходите на физическите лица, семейни добавки и други помощи и обезщетения.

Брутната заплата обхваща възнаграждението в пари, платено през отчетната година от работодателя, преди отчисленията за социални осигуровки и данък, платими от наетите лица и отдържани от работодателя. Всички регулярни и нерегулярни допълнителни възнаграждения и бонуси се включват. Не се включват обезщетенията и плащанията в натура.

Данните се отнасят за един среден работник в различни примерни случаи, определени на базата на семейния статус (несемеен/семеен), брой работещи (при семейните двойки), брой непълнолетни деца и размер на брутна заплата, изразена като процент от заплатата на един среден работник. Според модела на ОИСР, средният работник (СР) е наето на пълно работно време лице и получаващо средната заплата в индустрията и услугите - сектори от С до К на НКИД-2003 от 2000 до 2007 г., а от 2008 г. в сектори от В до N на КИД-2008.

А) Нетни заплати

Осигурява се информация за променливите: общи разходи за труд, брутна заплата, социални осигурителни вноски, данък, семейни добавки, нетни заплати.

Разглеждат се следните ситуации:

- самостоятелно живеещо лице, без деца и доход съответно 50%, 67%, 80%, 100%, 125% и 167% от заплатата на СР;
- самотен родител с две деца и доход 67% от заплатата на СР;
- семейна двойка с две деца и съответни нива на доходи като процент от заплатата на СР: съпругът 100%/съпругата 0%; съпругът 100%/съпругата 33%; съпругът 100%/съпругата 67%; съпругът 100%/съпругата 100%;
- семейна двойка без деца и съответни нива на доходи като процент от заплатата на СР: съпругът 100%/съпругата 33%; съпругът 100%/съпругата 100%.

Общите разходи за труд обхващат брутните годишни заплати за лицата от конкретния семеен модел плюс размера на социалните осигурителни вноски за сметка на работодателя.

Брутни заплати са доходите от брутна годишна заплата за конкретния семеен модел.

Социалните осигурителни вноски представляват размера на задължителните социални осигурителни вноски за сметка на наетото лице съгласно Кодекса за социално осигуряване и Закона за здравето осигуряване.

Данъкът включва данъка начислен върху brutната годишна заплата съгласно Закона за данъците върху доходите на физическите лица.

Семейните добавки включват семейните помощи за деца съгласно Закона за семейните помощи за деца.

Нетните заплати са нетни годишни доходи за конкретния семеен модел, получени като от brutната годишна заплата се приспадат социалните осигуровки за сметка на осигурените лица и данъка върху дохода на физическите лица плюс семейните помощи за деца (където е приложимо).

Б) Средна данъчна норма

Данъчната норма се определя като процент на данъка върху brutната заплата плюс социалните осигурителни вноски за сметка на наетото лице минус семейните добавки (където е приложимо) от brutните доходи от заплата.

$$\text{Средна данъчна норма} = ((Д + СОВ - СД) / БЗ) * 100$$

или

$$\text{Средна данъчна норма} = (1 - (НЗ / БЗ)) * 100$$

Д - данък върху brutната годишна заплата;

СОВ - размер на социалните осигурителни вноски за сметка на наетото лице;

СД - семейни добавки (помощи за деца);

БЗ - brutна годишна заплата;

НЗ - нетна годишна заплата.

Разглежданите семейни ситуации са идентични на тези при нетните заплати.

В) Данъчна тежест върху разходите за труд (ДТРТ)

Данъчната тежест върху разходите за труд се определя като процент на данъка върху brutните доходи от заплата плюс социалните осигурителни вноски за сметка на наетото лице и на работодателя от общите разходи за труд.

Общите разходи за труд се определят като сума от brutната заплата плюс социалните осигурителни вноски за сметка на работодателя, плюс данък върху ведомостта за заплати, платим от работодателя (този вид данък не се прилага в България).

Данъчната тежест върху разходите за труд се изчислява само за самостоятелно живеещо лице без деца, с доход 67% от заплатата на СР.

$$\text{ДТРТ \%} = 100 * (Д + СОВл + СОВр) / (БЗ + СОВр + Дв)$$

Д - данък върху brutната годишна заплата;

СОВл - социални осигурителни вноски за сметка на наетото лице;

СОВр - социални осигурителни вноски платени от работодателя;

БЗ - brutна годишна заплата;

Дв - данък върху ведомостта за заплати.

Г) Капан на безработицата (КБ)

Капанът на безработицата измерва процента от brutния доход, който е отнет чрез комбинирания ефект от начислените данъци и социални осигуровки и загубата на обезщетението за безработица и други социални помощи, когато безработното лице се върне към заетост.

КБ осигурява информация какви са финансовите стимули при прехода от безработица към нископлатена заетост. Индикаторът се изчислява за едно самостоятелно живеещо лице без деца, с доход 67% от заплатата на СР, когато е в състояние на заетост.

$$\text{КБ \%} = 100 * (1 - ((\text{НД при заетост}) - (\text{НД при безработица}))/\text{БЗ})$$

Нетен доход (НД) при заетост - нетен доход за лицето при състояние на заетост, получен като от brutната годишна заплата се приспадат социалните осигуровки за сметка на осигурените лица и данъка върху дохода на физическите лица и се прибавят социални помощи плюс жилищно подпомагане (където е приложимо), плюс помощи за заети (където е приложимо).

Нетен доход (НД) при безработица - нетен доход за лицето при състояние на безработица, получен като към обезщетението за безработица се прибавят жилищно подпомагане (където е приложимо) и социални помощи.

БЗ - brutна заплата.

Например, ако КБ е 82% , то това означава, че за наетия остават в повече само 18% от brutния доход, който получава в състояние на заетост. Тази малка печалба може да накара лицето да мисли, че не си заслужава да работи при такова ниво на заплащане.

Д) Капан на ниското възнаграждение за труд (КНВТ)

Капанът на ниското възнаграждение за труд измерва процента от brutния доход, който е отнет чрез комбинирания ефект от по-високите данъци и социални осигуровки и намалението или загубата на социални помощи, когато brutната заплата на лицето се увеличи от 33% на 67% от заплатата на СР.

КНВТ осигурява информация какви са финансовите последствия за едно наето лице при нарастване на трудовите му усилия (изразени в увеличен брой отработени часове или промяна на уменията и опита му) и оттук на заплатата му. Индикаторът се изчислява за:

- самостоятелно живеещо лице, без деца;
- семейна двойка с две деца, работи само съпругът.

$$\text{КНВТ \%} = 100 * (1 - (\text{НД}_{67\%} - \text{НД}_{33\%})/(\text{БЗ}_{67\%} - \text{БЗ}_{33\%}))$$

($\text{НД}_{67\%} - \text{НД}_{33\%}$) - промяна на нетния доход при промяна на brutната заплата от 33% на 67% от заплатата на СР;

($\text{БЗ}_{67\%} - \text{БЗ}_{33\%}$) - промяна на brutната заплата от 33% на 67% от заплатата на СР;

Брутна заплата (БЗ) - доходи от брутна годишна заплата за конкретния семеен модел;
Нетен доход (НД) - нетни доходи, получени като от брутната заплата се приспадат социалните осигуровки за сметка на осигурените лица и данъка върху дохода на физическите лица и се прибавят семейните помощи за деца (където е приложимо) плюс жилищно подпомагане (където е приложимо), плюс социални помощи, плюс помощи за заети (където е приложимо).

Например, ако КНВТ е 22%, то това означава, че от нарасналия брутен доход в следствие на увеличените трудови усилия се отнемат 22% чрез комбинирания ефект от намалението или загубата на определени видове помощи и по-високия размер на данъците и социалните осигуровки. С други думи, за наетия остават в повече 78% от увеличението на брутният доход, което може да бъде стимул да продължи да влага повече трудови усилия.